

UNIWERSYTET ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Katowice, 3. 08. 2023 rok

Prof. dr hab. Eugenia Mandal

Instytut Psychologii

Uniwersytet Śląski w Katowicach

**Recenzja rozprawy doktorskiej mgr Anny Papińskiej
pt. „Opowieści o miłości a doświadczenia w bliskich związkach”
napisanej pod kierunkiem prof. dr hab. Ewy Trzebińskiej
oraz promotora pomocniczego dr Dariusza Kuncewicza.**

Recenzja dla Instytutu Psychologii SWPS Uniwersytetu
Humanistycznospołecznego w Warszawie

Problematyka i cel rozprawy

Przedstawiona praca doktorska dotyczy interesującej w psychologii bliskich związków problematyki. Lokuje się w obszarze psychologii romantycznych relacji, przywiązania, miłości, w psychologii rozwojowej i psychologii narracyjnej.

W psychologii bliskich związków stosunkowo rzadko zwraca się uwagę na rolę narracji. Tymczasem każda osoba będąca w romantycznej relacji ma swoją własną „opowieść o

miłości”. Tworzony przez dwoje osób bliski związek jest owocem niepowtarzalnej, odrębnej historii, połączeniem dwóch historii życia, które łączą się w jedną całość. Organizowanie przez podmiot doświadczeń w formie narracji, nie tylko nadaje znaczenie wydarzeniom i historiom własnego życia, ale narracje są formą rozumienia rzeczywistości, wynikiem ich poznawczej interpretacji pozwalającymi rozumieć wydarzenia, tworzyć prognozy rozwoju sytuacji oraz podejmować decyzje. Utworzone opowieści mogą być rekonstruowane i modyfikowane, mogą odgrywać istotną rolę w wyjaśnianiu aktualnych wydarzeń. W kontekście romantycznych związków częściej niż w innych relacjach społecznych możemy mówić o „opowieściach”.

Celem pracy było sprawdzenie czy i w jaki sposób „opowieści” o własnym związku romantycznym moderują zależność pomiędzy pozabezpiecznymi wzorcami więzi (lękowym i unikowym) partnerów oraz ich satysfakcją ze związku.

Postawiono główne pytanie badawcze: czy i jakie opowieści o miłości mogą osłabiać negatywny wpływ pozabezpiecznych wzorców na poczucie jakości bliskiej relacji. Pytania badawcze dotyczyły tego jakie są charakterystyczne dla wzorca lękowego a jakie dla wzorca unikowego „opowieści o miłości”. Kolejno formułowano pytania dotyczące związku pozabezpieczanych wzorcach więzi a satysfakcją w relacji (ten związek jest już stosunkowo dobrze dowiedziony). Postawiono też pytania o ewentualne zmiany stanu afektywnego oraz o rolę przypominania sobie opowieści. Cele dysertacji są poprawnie sformułowane na tle wybranej do eksploracji problematyki. Zakres podejmowanej problematyki jest obszerny.

Układ rozprawy

Praca posiada poprawny układ oraz części składowe stosowne dla dysertacji doktorskich. Liczy 218 stron. Zawiera część teoretyczną i część badawczą. Kolejno w rozdziale I Wprowadzenie teoretyczne i przedstawienie problemu badawczego, w rozdziałach II i III opis dwóch badań własnych wraz z dyskusją i wnioski, kolejno rozdział IV. Dyskusja ogólna i rozdział V. Ograniczenia badania. Praca posiada obszerny spis Literatury cytowanej,

dodatkowe wyniki analizy statystycznej, korelacyjnej oraz wszystkie załączniki. Załączniki ilustrują zrealizowane badania. Układ pracy jest poprawny.

Tytuł pracy - w mojej opinii - jest zbyt szeroki. Termin „doświadczenia w bliskich związkach” znaczy bardzo wiele. W tytule należało by określić treści, które są w pracy i napisać o wzorcach przywiązania oraz poczuciu satysfakcji z relacji, które obok „opowieści” o miłości były przedmiotem analiz teoretycznych i badań Autorki.

Ocena części przeglądowo -teoretycznej

W nawiązaniu do tematyki rozprawy w części teoretycznej rozprawy Autorka poprawnie pogrupowała treści dotyczące wybranej problematyki w trzech rozdziałach, Są to: Rozdział 1. Przywiązanie w związku jako konsekwencja wzorców więzi wytworzonych w dzieciństwie; Rozdział 2. Opowieści o związku; Rozdział 3. Pozabezpieczane wzorce więzi a opowieści o związku. Przetwarzyła w nich syntetyczny, dobrze uporządkowany przegląd zagadnień, terminów i teorii dotyczących tematyki rozprawy.

W części teoretycznej, w rozdziale 1 Doktorantka omówiła najbardziej znane klasyczne teorie i dane dotyczące wzorców przywiązania (Bowlby, Aisworth), rzadziej wskazując na nowsze prace z ostatnich 10-15 lat. W niewielkim stopniu dostrzegła też w tej tematyce prace z zakresu polskiej literatury, a jest ich niemało. Nie pokazała m.in. znanych polskich badań nad więzią i przywiązaniem opisanych w książkach i artykułach prof. Alicji Kuczyńskiej i prof. Katarzyny Lubiewskiej.

W rozdziałach 2 i 3 znalazły się dobrze uporządkowane i kompetentne omówienia teorii narracji oraz tematyka tzw. „miłosnych opowieści”. Ciekawe są tutaj zwłaszcza treści zawarte w podrozdziałach 2,2. - 2,4, dotyczące prac Roberta Sternberga (Sternberg, 2001; Sternberg, Weis, 2007) o różnych formach i rodzajach „miłosnych opowieści” oraz ich znaczenia dla romantycznych relacji.

W przeglądzie literatury Autorka swoje wywody zakończyła wskazaniem na własny problem badawczy. Postawiła przypuszczenie, że opowieści o miłości mogą pełnić rolę moderatora pomiędzy przywiązaniem pozabezpiecznym a satysfakcją z relacji. Wskazała na problem badawczy i pytania badawcze oraz zaplanowane badania własne

Ocena wykorzystanego piśmiennictwa

Praca zawiera spis cytowanej literatury. Ogólnie materiał źródłowy dobrano w sposób poprawny. Wskazano w nim w większości na klasyczne oraz nowsze prace z psychologicznej literatury anglojęzycznej. Jak napisałam powyżej, w pracy zabrakło wykorzystania prac z zakresu polskiej psychologii przywiązania, psychologii płci, psychologii bliskich związków oraz psychologii narracyjnej. Autorka w cytowanym piśmiennictwie nie wykazała znaczących polskich prac - książek i artykułów - profesorów: Alicji Kuczyńskiej, Marii Kaźmierczak, Anny Kwiatkowskiej, Iwony Janickiej, Eugenii Mandal, Marii Straś-Romanowskiej, Bogdana Wojciszke i innych.

Autorka nierzadko cytuje autorów omawiających rozmaite zagadnienia „z drugiej ręki”, w czasopismach medycznych lub pedagogicznych (np. „Nowiny Lekarskie”, „Przegląd Terapeutyczny”).

W Spisie literatury są też braki, nie znajduję cytowanych prac np. Stawska, 2011; Natora, 2011. Należy to uzupełnić.

Ocena zastosowanych metod badawczych

W części empirycznej rozprawy Autorka - w oparciu o rozważania teoretyczne i wcześniejsze badania opisane w części przeglądowej – opisała problem badawczy oraz zrealizowane dwa własne badania empiryczne. Poprawnie wskazała na zmienne oraz na pytania i hipotezy do badania 1 i badania 2. Model badaczy zakładał wzajemny związek wzorców przywiązania z opowieściami o związku i kolejno ze satysfakcją (str. 64).

Badania zostały dobrze zaplanowane i zrealizowane. Wykonano je on-line. Badania miały charakter kwestionariuszowy. Dobór zastosowanych metod badawczych jest prawidłowy.

Grupy osób badanych były liczne. Łącznie zbadano około 1000 osób za pośrednictwem firmy Research Park. W badaniu 1 zbadano 309 osób. Wykorzystano znane narzędzia: Kwestionariusz Doświadczeń w Bliskich Związkach (ECR, Brennan i in. 1998) oraz Skalę satysfakcji z Relacji Relationship Assessment Scale (Hendrich, 1988) oraz narzędzie własne powstałe w badaniu pilotażowym „Historie miłosne. W badaniu 2 wzięło udział 657 osób. Analogicznie wykorzystano kwestionariusze te same, co w badaniu 1 oraz Kwestionariusze oraz Skalę Uczuć Pozytywnych i Negatywnych (Waltson, Clark). Badani byli losowo przydzieleni do jednego z 4 warunków mających obrazować pomiar wpływu opowieści na satysfakcję w związku (inicjatywa własna, inicjatywa partnera/ki, stapianie się z partnerem/ką lub ścieranie się z partnerem/ką.

Za ciekawe uznać można prace Autorki i prace promotora pomocniczego Pana dr Dariusza Kuncewicza nad stworzeniem narzędzia do pomiaru narracji w bliskich związkach „Historie miłosne”. Różne wypowiedzi badanych o romantycznych relacjach analizowano metodą 2 sędziów kompetentnych (czyli Autorów ??) , zmierzając do ich pogrupowania. W efekcie wyodrębniono 261 narracji, kolejno grupując je do kilku kategorii opowieści np. okoliczności spotkania, początki, przeszkody, role w związku, rozwój i przyszłość (str. 200). Narzędzie to przedstawiano osobom badanym jako rozmaite sytuacje mogące mieć miejsce w bliskich związkach, istotna jest też perspektywa czasowa relacji. Zastanawiam się: jak osoby badane radziły sobie z tak długim narzędziem badawczym ? Czy opisywane „podświetlanie” tekstu było wystarczające, czy dawało czas do zastanowienia?

Ocena części dotyczącej omówienia wyników badań

Materiał badawczy poddano analizom statystycznym, m.in. analizom korelacyjnym i analizom regresji. Rezultaty przedstawiono w tekście głównym oraz dodatkowe analizy zawarto w załączniku na końcu pracy. Rezultaty zaprezentowano w tabelach. Ich opis – moim zdaniem – wymaga istotnego uporządkowania.

W opisie rezultatów badania 1 starano się jak najwięcej danych zamieścić w tabelach, skutkuje to tym, tytuły i zawartość tabel 3-11 są bardzo długie i mało czytelne, w szczególności w tabelach 8- 9, 10 przedstawiono „stwierdzenia składające się na „korzystną” opowieść o związku...” ilustrując to strzałkami skierowanymi w górę (co wydaje się zrozumiałe) oraz strzałkami skierowanymi w dół. Brakuje tutaj wartości liczbowych. W tabeli 13 nie jest dla mnie jasne czy (skądinąd pozytywne) twierdzenie „Ona bardzo dba o dom” opatrzone jest strzałką w dół i zamieszczone w sekcji jako „korzystne” (?) dla wzorca unikowego. Wyniki badania 2 poddane zostały analizom regresji i opisane w czytelny sposób.

W wyniku przeprowadzonych badań i analiz otrzymano rezultaty dotyczące roli narracji dla osób o pozabezpiecznych wzorcach przywiązania w bliskich związkach. Wyniki są zróżnicowane, drobiazgowo, analizowano wiele zmiennych, uwzględniając płeć partnerów romantycznych relacji.

Za interesujący uznać można np. rezultat pokazujący, że w sytuacji uzyskiwania w badaniu narracji gdy partner podejmuje inicjatywę, a podmiot jej się poddaje wiąże się z afektem negatywnym u kobiet z nastawieniem lękowym. Autorka wyjaśnia to procesami zwiększającej się niezależności kobiet w bliskich związkach.

Ciekawe są też rezultaty na temat stosunku badanych do narracji traktującej o tym, że podmiot stapia się lub ściera się z partnerem/ką. U mężczyzn z nastawieniem unikowym narracje o treści gdy podmiot ściera się z partnerem powodują przyrost emocji negatywnych.

Narracje o stapianiu się z partnerem okazały się niekorzystne dla kobiet i mężczyzn z pozabezpiecznymi wzorcami przywiązania. Sugeruje to znaczenie poczucia autonomii partnerów bliskich związków.

Uzyskane rezultaty Autorka poddała obszernej dyskusji oraz wskazała na ograniczenia zrealizowanych badań i kierunki kolejnych poszukiwań. Tę część dysertacji oceniam pozytywnie. Pomimo wskazanych powyżej usterek w opisie wyników, warto docenić trud w eksplorowaniu złożonej i obszernej problematyki narracji w romantycznych związkach metodami jakościowymi oraz ilościowymi.

Informacje dotycząc praktycznego zastosowania uzyskanych wyników badań

Problematyka narracji o miłości jest interesująca dla psychologów i laików. Jej badania są potrzebne w psychologii akademickiej i w praktyce psychologicznej. Materiały zawarte w pracy mogą stanowić materiał źródłowy (np. narzędzie „Miłosne historie”) oraz być wykorzystywane w terapii par i małżeństw, w edukacji i wychowaniu, w psychologii klinicznej i w zdrowia. W postępowaniu diagnostycznym terapeuci mogą pozostawać wyczuleni na określone okoliczności w historiach romantycznych relacji.

Podsumowując swoją ocenę rozprawy, pomimo wskazanych wyżej uwag, wzięwszy pod uwagę całość, oceniam ją pozytywnie.

Konkluzja

Stwierdzam, że przedmiotem rozprawy naukowej mgr Anny Papińskiej jest oryginalne rozwiązanie problemu naukowego. Rozprawa prezentuje ogólną wiedzę teoretyczną Kandydatki w dyscyplinie naukowej psychologia oraz umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej. Rozprawa spełnia warunki ustawowe zgodnie z art. 187 Ustawy z dnia 20 lipca 2018 Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce.

Eugenia Maudal